

Ömer Subaşı, **Gürcü-Moğol İlişkisi–Güney Kafkasya 1220-1346–**, Kitabevi, İstanbul, 2015, 257 sayfa. ISBN: 978-605-4907-71-7

Erhan ATEŞ*

Artvin Çoruh Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyelerinden Ömer Subaşı tarafından kaleme alınan *Gürcü-Moğol İlişkisi –Güney Kafkasya 1220-1346–* adlı kitap, 2015 yılında Kitabevi Yayınları tarafından İstanbul’da basılmıştır.

1220 ile 1346 yılları arasındaki Gürcü-Moğol ilişkilerini ele alan bu kitap, *Kaynaklar*, *Giriş*, beş bölüm ve *Ekler* kısmından meydana gelmektedir. Kitapta her bölüm kendi içerisinde çeşitli ana ve alt başlıklara ayrılmaktadır. Kitabın *Giriş* kısmı *Moğol Hâkimiyeti Öncesi XII. Yüzyılda Güney Kafkasya* adını taşımaktadır. Kitabın bölümleri ise sırasıyla şu başlıkları taşımaktadır: 1- *Kafkasya’da Moğol Hâkimiyeti’nin Kurulması*, 2- *İlhanlılar Döneminde Gürcü-Moğol İlişkisi*, 3- *1265-1294 Gürcü-Moğol İlişkisi*, 4- *Son Dönem Gürcü-Moğol İlişkisi (1295-1346)*, 5- *Moğol Hâkimiyeti Altındaki Gürcistan’ın Sosyo-İktisadi Durumu*.

Kitabın yazımında kullanılan eserler, en başta *Kaynaklar* kısmında (s. XVII-XXXVII) “İslam Kaynakları” ve “Gürcü ve Ermeni Kaynaklar” tasnifi ile ele alınmıştır. Yazar bu kısımda kullanmış olduğu kaynakların muhtevası, müelliflerinin yaşamı, kitapların artı-eksi yönleri ve bu kaynakların kitabı için hangi açılardan önemli olduğu hakkında bir takım bilgiler vermiştir.

Subaşı, *Moğol Hâkimiyeti Öncesi XII. Yüzyılda Güney Kafkasya* başlıklı *Giriş* kısmında (s. 1-32), Moğolların Kafkasya’ya geldikleri döneme kadarki süreçte Güney Kafkasya’da yaşanan siyasî gelişmeler hakkında genel bilgiler vermiştir. Gürcü Kralı IV. David’in (1089-1125) tahta geçmesiyle başlayan bu kısım 1220’li yıllara kadar devam etmektedir. Burada IV. David ile başlayan

---

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı, er-han18@hotmail.com

Gürcü yükselişi, Kıpçakların bölgeye göçü, Kıpçak-Gürcü ordusunun Selçuklulara karşı yaptıkları savaşlar, Gürcülerin Anadolu'nun doğusunda yürüttükleri askerî faaliyetler, III. Giorgi (1156-1184) ile Kraliçe Tamara (1184-1213) döneminde içeride yaşanan siyasî gelişmeler ve Gürcülerin Türkiye Selçuklularına karşı yürüttükleri mücadeleler detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Böylece Moğol istilası öncesinde bölgenin içerisinde bulunduğu durum genel olarak ortaya konulmuş ve asıl konuya bir giriş yapılmıştır.

Kafkasya'da Moğol Hâkimiyeti'nin Kurulması adını taşıyan birinci bölüm (s. 33-76), altı ana başlıktan oluşmaktadır. Yazar bu bölümde Muhammed Harezmsah'ı (1200-1221) takiben Kafkasya'ya gelen Moğol komutanları Cebe ve Subutay'ın burada gerçekleştirmiş oldukları askerî seferlerden, Celaleddin Harezmsah'ın (1220-1231) Gürcistan'daki askerî ve siyasî faaliyetlerinden, topraklarını savunmaya çalışan Gürcülerin Moğollara karşı girişmiş oldukları mücadelelerden, Gürcü Krallığı'nda yaşanan taht değişikliklerinden, Gürcistan'ın Moğolların hâkimiyeti altına giriş sürecinden, Gürcülere üstünlüklerini kabul ettiren Moğolların onlarla birlikte Anadolu'nun doğusunda yürüttükleri askerî seferlerden (Erzurum, Sivas, Kayseri, Erzincan vb. akınlar) ve Ulu David (1249-1270) ile Narin David (1249-1293) döneminde Gürcistan'da yaşanan gelişmelerden bahsetmiştir. Bu sayede Moğolların bölgeye geliş süreci ve burada gerçekleştirmiş oldukları faaliyetler açık bir şekilde ortaya koyulmuştur.

İlhanlılar Döneminde Gürcü-Moğol İlişkisi başlıklı ikinci bölüm (s. 77-110), beş ana başlıktan meydana gelmektedir. Bu bölümde Cengiz Han'ın torunu Hülagu'nun (1256-1265) batı yönünde gerçekleştirdiği seferler, İlhanlı Devleti'nin kuruluş sürecinde yaşananlar, Hülagu'nun bölgeye geldikten sonra gerçekleştirdiği askerî faaliyetler (İsmâilîler üzerine akınlar, 1258 Bağdat seferi, 1260 Ayn-ı Calût Savaşı), Ulu David ile Narin David'in Moğollara karşı çıkardıkları isyanlar, Moğolların bu isyanları bastırmak için Gürcüler üzerine gerçekleştirdikleri seferler, Samtskhe hâkimi Sargis Cakeli'nin faaliyetleri, Azerbaycan üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen Altın Orda Hükümdarı Berke Han (1257-1266) ile Hülagu arasında meydana gelen mücadeleler ve bu mücadeleler sırasında Moğol ordusunda yardımcı kuvvet olarak görev yapmakta olan Gürcülerin bunda oynadıkları roller üzerinde durulmuştur. Böylece İlhanlı Devleti'nin kurulmasından sonra Moğolların bölgede izledikleri politikalar ve bu sırada Gürcistan'da meydana gelen gelişmeler ifade edilmiştir.

1265-1294 Gürcü-Moğol İlişkisi başlıklı üçüncü bölüm (s. 111-150) üç ana başlık olarak düzenlenmiştir. Burada Hülagu'nun ölümünün ardından Abaka Han'ın (1265-1282) başa geçişi, bu durumdan faydalanan Berke Han'ın İlhanlılara savaş açması, bu dönemde gittikçe güçlenen Sargis Cakeli'nin Ulu David ile yaşadığı anlaşmazlık neticesinde Moğollardan Samtskhe'yi iktâ olarak alıp doğrudan İlhanlılara bağlanması, Abaka Han ile Ahmed Teküdar (1282-1284) arasında meydana gelen taht kavgaları, İlhanlı-Memlûk mücadeleleri (1277 Elbistan Savaşı, 1281 Hums Savaşı), Gürcü ve Ermenilerin bu mücadeleler sırasında oynadıkları roller, Abaka Han'dan sonra tahta geçen Ahmed Teküdar ile yeğeni Argun (1284-1291) arasında yaşanan taht kavgaları, Gürcü tahtında meydana gelen taht değişiklikleri ve Geyhatu (1291-1295) ile Baydu Han (1295) dönemlerinde yaşanan olaylar anlatılmaktadır.

Üç ana başlığa ayrılmış olan *Son Dönem Gürcü-Moğol İlişkisi (1295-1346)* başlıklı dördüncü bölümde (s. 151-181), Gazan Han (1295-1304) dönemi başından Ebû Saîd (1316-1335) dönemi sonuna kadar geçen süreçte ortaya çıkan İlhanlı-Gürcü münasebetleri ele alınmaktadır. Yazar, bu bölümde Gürcü Kralı VIII. David'in İlhanlılara karşı Altın Orda Hükümdarı Tokta (1290-1312) ile ittifak arayışından, VIII. David'in (1293-1310) Tokta ile yakınlaşmasından rahatsız olan İlhanlı Hükümdarı'nın Gürcistan tahtında yaptığı değişikliklerden, Gürcü Kralı V. Giorgi (1299-1301) ile III. Vakhtang'ın (1301-1307, 1302-1308) tahta geçiş sürecinde yaşananlardan, görevinden azledilen VIII. David'in İlhanlılara karşı yürüttüğü mücadelelerden, XIV. yüzyıl başlarında İlhanlılar ile Memlûkler arasında meydana gelen savaşlardan ve Gürcüler ile Ermenilerin bu mücadelelerde oynadıkları rollerden, Olcaytu (1304-1316) ile Ebû Saîd dönemindeki İlhanlı-Gürcü münasebetlerinden, Emîr Çoban'ın bölgede yürüttüğü faaliyetlerden ve V. Giorgi'nin Gürcistan'ın tamamına hâkim olarak buradaki İlhanlı hâkimiyetini sonlandırmasından bahsetmektedir.

Kitabın, *Moğol Hâkimiyeti Altındaki Gürcistan'ın Sosyo-İktisadi Durumu* adı taşıyan beşinci ve son bölümünde (s. 181-201), konular iki ana başlık altında ele alınmıştır. “Gürcistan Coğrafyası'nda Moğol İdareciler” adını taşıyan ilk kısımda Moğolların Gürcistan'a tayin ettikleri idareciler hakkında bazı bilgiler verilmiştir. Burada Argun Aga, Şiramun Noyan, Sadun Mankaberdeli, Kutluğ Buka, Kutlukşah, Kurmişi vb. gibi önemli Moğol idarecilerine değinilmiştir. “Ekonomi ve Mali İşler” adını taşıyan ikinci ana

başlık altında ise Celaleddin Harezmsah döneminden başlayarak her Gürcü kralının bastırıldığı sikkelerle ilgili malumatlar verilmiştir. Bu sikkelerin üzerinde yer alan isimler, simgeler, unvanlar, dinî ifadeler, tarihler belirtilmiş ve bunların birbirleri ile olan benzerlikleri ve farklılıkları ele alınmıştır. Bunun yanında burada İlhanlıların izlemiş oldukları para politikaları hakkında da bilgiler verilmiştir.

Kitabın en sonundaki *Ekler* kısmında (s. 221-243) ise Güney Kafkasya'da yer alan ve geçmiş dönemin izlerini taşıyan kalelerin, kiliselerin, köprülerin, heykellerin ve kitabelerin fotoğraflarına yer verilmiştir. Ayrıca bu kısımda Gürcü kralları ve Moğol idarecilerinin sikkelerinin fotoğrafları ve bunlarla ilgili açıklamalar da bulunmaktadır.

Sonuç olarak, *Gürcü-Moğol İlişkisi –Güney Kafkasya 1220-1346–* adlı eserinde Ömer Subaşı, Cebe ve Subutay'ın Gürcistan'a gelmesi ile başlayan ve 1346 yılına kadar devam eden Gürcü-Moğol münasebetlerini ele almış ve bu süreçte bölgede meydana gelen siyasî olaylar hakkında çeşitli bilgiler vermiştir. Türkiye'de bu konuda yapılmış en derli toplu çalışmalardan birisi olan bu eser, okuyuculara oldukça açık ve anlaşılır bilgiler vermektedir. Diğer kaynaklardan farklı olarak Moğol ordusundaki yardımcı kuvvetlere ve bunların savaşlarda oynadıkları rollere yer veren müellif, bu yardımcı kuvvetlerden birisi olan Gürcülerin Moğollar ile olan münasebetlerine detaylı bir şekilde değinmiştir. Yazar, kitabını hazırlarken Türkçe ve İngilizce yazılmış olan araştırma eserleri yanında, Ermeni, Süryani ve Gürcü kaynakları ile Arapça ve Farsça kaynaklardan yararlanmıştır. Böylece ana kaynakların ışığında XIII-XIV. yüzyıllardaki Gürcü-Moğol ilişkilerini ele alan ve o dönemin siyasî vaziyetini ortaya koyan önemli bir çalışma ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda bu kitabın ortaçağ tarihi çalışmalarına katkı sağlayacağı şüphesizdir.